

Анастасія Комісарук,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри психології
ННПП Національної академії
внутрішніх справ, магістр психології
Христюк О. С.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ДОВІРИ В СОЦІАЛЬНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У сучасних умовах глобалізації та динамічних соціальних змін міжособистісна взаємодія виступає фундаментом як соціального, так і професійного розвитку особистості. Одним із ключових факторів ефективної соціальної взаємодії є довіра, формування якої постає як складний когнітивно-емоційний процес. Цей процес охоплює не лише зовнішні поведінкові прояви, але й глибокі внутрішні характеристики, зокрема здатність до саморефлексії, розпізнавання емоцій інших людей і відповідне регулювання власних емоційних реакцій. У цьому контексті особливої значущості набуває емоційний інтелект (ЕІ), що визначається як сукупність здібностей, які забезпечують ефективну комунікацію, емпатійну взаємодію та гармонійне співіснування у соціумі.

Хоча концепція емоційного інтелекту є відносно новою, її витоки можна простежити ще з античної філософії, де емоції розглядалися як невід'ємна складова людської природи, що впливає на прийняття рішень та поведінку. Протягом ХІХ століття у психології, зокрема в межах біхевіористичного підходу, емоції трактувалися як перешкода для раціональної поведінки. Однак із розвитком гуманістичної психології, яку репрезентували А. Маслоу та К. Роджерс, було здійснено повернення до вивчення емоцій як важливої складової особистісного розвитку та самореалізації [1].

Сучасні міждисциплінарні дослідження підтверджують, що емоційний інтелект відіграє провідну роль у формуванні лідерських якостей, підвищенні рівня психологічного благополуччя та професійної ефективності. Зокрема, у сфері

лідерства доведено, що високий рівень ЕІ сприяє глибшому розумінню емоцій співробітників, покращенню командної взаємодії та досягненню стратегічних цілей.

Поняття емоційного інтелекту було вперше систематизоване в працях П. Саловея та Дж. Майєра (1990). Пізніше популяризоване Д. Гоулманом, який виокремив п'ять ключових складників ЕІ: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія, соціальні навички [2]. Ключовими елементами для створення відносин, заснованих на довірі, є емпатія та вміння спілкуватися, адже вони дозволяють краще зрозуміти емоційний стан іншої особи та виявляти повагу до її емоцій. Довіра виникає тоді, коли людина відчуває емоційну безпеку, розуміння та прийняття з боку іншого. Це неможливо без емпатії, відкритості та вміння створити психологічно комфортний простір. Лідери, які виявляють емпатію, стають емоційним центром стабільності для своїх співробітників, що є критично важливим у кризових моментах. Емпатія дозволяє керівникам розпізнавати перші симптоми професійного вигорання серед своїх підлеглих та впроваджувати заходи профілактики, наприклад, введення гнучкого робочого графіка або додаткові мотиваційні заходи для підтримки доброго емоційного клімату.

Ми підтримуємо позицію вітчизняної дослідниці В. Височенко, яка вважає, що довіра виникає тоді, коли людина відчуває емоційну безпеку, розуміння та прийняття з боку іншого [3]. На думку авторки, це неможливо без емпатії, відкритості та вміння створити психологічно комфортний простір. Варто додати, що довіра формується не відразу, а є наслідком позитивного взаємного досвіду, де ЕІ виступає в ролі емоційного зв'язку, який зменшує занепокоєння та сприяє більшій відкритості між учасниками. Так, здатність співпереживати дозволяє відчувати «я тебе зрозумів», самоконтроль допомагає відповідати адекватно у складних ситуаціях, а соціальні уміння сприяють створенню тривалих відносин, заснованих на взаємоповазі та щирості. Особи з розвиненим емоційним інтелектом проявляють вищу соціальну відповідальність, що також сприятливо впливає на рівень довіри.

На думку О.О. Кравченко, у сфері управління, довіра до лідера часто формується не лише на основі професійних компетентностей, а завдяки здатності керівника проявляти

емпатію, справедливість, гнучкість у прийнятті рішень. Таким чином, емоційний інтелект — це соціальний капітал сучасного керівника, особи з розвиненим ЕІ демонструють вищий рівень довіри до партнерів та легше встановлюють міжособистісні зв'язки [4].

У контексті освітнього середовища, розвиток здатності розуміти та керувати емоціями як у викладачів, так і у студентів, сприяє створенню партнерських стосунків, які базуються на взаємоповазі, здатності співпереживати та акцептації. Викладач з розвинутою емоційною інтелектуальністю не тільки здатен ефективно управляти емоційним кліматом навчальної групи, але й стає опорою довіри [5].

Емоційний інтелект у діяльності правоохоронця проявляється у здатності контролювати власні емоції, емпатично ставитися до громадян, конструктивно реагувати на конфліктні ситуації та зберігати спокій у стресових умовах. У діалозі з громадянами, поліцейський з високим рівнем емоційного інтелекту може проявляти терпіння, уважне слухання та повагу до емоційної відповіді людини. Це сприяє зниженню напруженості серед населення, покращенню враження про правоохоронців та створенню позитивного образу поліції. У контексті взаємодії в колективі, емоційний інтелект підтримує довіру між співробітниками, сприяє створенню доброзичливої атмосфери, допомагає вчасно виявляти ознаки професійного вигорання та втрати мотивації. В цьому контексті, ЕІ є ключовим для ефективного лідерства. На практиці, важливість емоційної взаємодії особливо помітна у роботі дільничних інспекторів в рамках концепції community policing. Ефективне спілкування з громадою ґрунтується на емпатії, повазі та довірі – ключових аспектах емоційного інтелекту. Таким чином, емоційний інтелект виступає не лише індивідуальною характеристикою, а й соціальним інструментом формування позитивного мікроклімату в групі, родині, команді.

Для виявлення рівня обізнаності та ставлення до ЕІ серед студентів – юристів нами було проведено опитування. Згідно із результатами, понад 85 % респондентів чули про емоційний інтелект, проте лише 32 % можуть чітко окреслити його складові. Це свідчить про певну поширеність терміну серед студентства, однак також демонструє нестачу деяких системних знань.

86% опитаних вважають, що емоційний інтелект відіграє важливу роль у правовій сфері, зокрема у роботі з клієнтами, при врегулюванні конфліктів та під час судових засідань. При цьому лише 27% студентів оцінили свій рівень ЕІ як високий, тоді як більшість (58%) вважають його середнім, а 15% – низьким. Це підкреслює необхідність включення практик розвитку ЕІ у навчальний процес юридичних спеціальностей.

Крім того, 74% респондентів зізналися, що вміють розпізнавати власні емоції, а 66% – емоції інших, але лише 38% здатні ефективно управляти ними у стресових або конфліктних ситуаціях. Ці дані є особливо значущими для майбутніх юристів, оскільки саме вміння емоційного самоконтролю та емпатії формують основу ефективної комунікації та професійної етики.

Близько 81% студентів згодні з твердженням, що розвиток емоційного інтелекту позитивно вплине на їх майбутню професійну діяльність. Більше половини опитаних (52%) вважають, що навички ЕІ допомагають їм під час навчання – особливо в командній роботі, при публічних виступах та під час проходження юридичної практики.

Підсумовуючи результати опитування, можна зробити висновок, що студенти-юристи визнають важливість ЕІ у професійній сфері, а також мають базове уявлення про його значення. Однак демонструють недостатній рівень практичних навичок у його використанні. Розвиток емоційного інтелекту має бути пріоритетним напрямом у професійній підготовці юристів, адже він сприяє формуванню довіри, підвищує ефективність правових комунікацій, знижує конфліктність, а також є ресурсом для психологічної стійкості. Проведене опитування підкреслює важливість емоційного інтелекту в юридичній професії та необхідність його розвитку як у процесі навчання, так і в професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Марчук С.В. Теоретичний аналіз поняття емоційного інтелекту в психології. Серія Психологія. 2021. № 3. С 20–23.
2. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 1995.
3. Височенко В. Психологічні особливості емоційного інтелекту як складової професійної компетентності педагога. *Психологія і суспільство*. 2020. № 3. С. 45–50.

4. Кравченко О. О. Емоційний інтелект і довіра в організаційному середовищі: емпіричний підхід. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. Серія: Психологія. 2021. № 66. С. 90–96.

5. Центр українсько-європейського наукового співробітництва. Матеріали підвищення кваліфікації: «Соціальний та емоційний інтелект у професійній освіті». Одеса, 2023. 84 с.

Дарина Молчанюк,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

доцент кафедри юридичної психології
ННПП Національної академії
внутрішніх справ, доктор філософії

Сняткова Т. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

У складному світі людської комунікації мова є не лише засобом передачі інформації, але й потужним інструментом психологічного впливу. Серед різноманітних форм мовленнєвого впливу особливе місце займає мовленнєва маніпуляція – прихований спосіб впливу на свідомість і підсвідомість особистості з метою спонукування її до дій, вигідних маніпулятору.

В умовах інформаційної перенасиченості та активного використання мови як інструменту впливу, дослідження мовленнєвої маніпуляції набуває особливої актуальності. Розуміння її механізмів та наслідків є важливим для захисту особистості від прихованого впливу, розвитку критичного мислення та забезпечення відповідальної комунікації в сучасному світі.

Мовленнєва маніпуляція – це форма комунікативного впливу, що спрямована на приховане впровадження в психіку адресата цілей, бажань, намірів, відносин або установок, які не збігаються з існуючими у нього на даний момент. Як зазначає